

Identifying income-generating factors for the development of horse tourism in Khuzestan Province

Maryam khajavi¹ *, Hamidreza Ghazlesaflo²

1. PhD, Department of Physical Education, Shushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran.

2. Associate Professor, Department of Physical Education, Gonbad Kavous University, Golestan, Iran.

Received Date: 27 August 2025 Accepted Date: 24 October 2025

Abstract

Background and Objective: Economic development of horse tourism in Khuzestan, relying on the purebred Arabian breed, is a strategic solution to move beyond the oil economy, create rural employment, and improve provincial infrastructure. This approach, by creating a value chain and attracting foreign exchange earnings, turns Khuzestan into an international hub for sports and commercial tourism. In this regard, the present study was conducted with the aim of Identifying income-generating factors for the development of horse tourism in Khuzestan Province.

Methodology: The present study is organized in two phases: qualitative (identification of indicators through interviews) and quantitative (weighting using the SIWEC method). The aim of this approach was to extract and accurately rank the factors affecting the research topic, relying on the knowledge of experts in the field of tourism and equestrianism in Khuzestan province. The process of selecting participants in different sections was also carried out based on purposeful and judgmental sampling to ensure the richness of specialized data.

Results and Findings: The research findings show that the development of horse tourism in Khuzestan requires a logical hierarchy in which investment and finance, with priority given to banking facilities, act as the cornerstone and most vital economic driver. Secondly, specialized infrastructure and border trade, with an emphasis on modern transportation and global registration of native breeds, provide the necessary physical and diplomatic platforms for a revenue leap. Finally, job creation and event prosperity are secondary outcomes that will only be achieved if the macro strategy changes from traditional approaches to establishing investment security and export-oriented development.

Keywords: Sports tourism, sports development, purebred Arabian horse, SIWEC method, Khuzestan province.

---

* Corresponding Author: mkhajavim80@gmail.com

How to Cite: Khajavim, M. and Ghazlesaflo, H. (2025). Identifying income-generating factors for the development of horse tourism in Khuzestan Province. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 6(3), 393-413.

شناسایی عوامل درآمدزا بر توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان

مریم خواجوی^{۱*}، حمیدرضا قزلسفلو^۲

۱- دکتری گروه تربیت بدنی، واحدشوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

۲- دانشیار گروه تربیت بدنی، دانشگاه گنبد کاووس، گلستان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۲

چکیده

زمینه و هدف: توسعه اقتصادی گردشگری اسب در خوزستان با تکیه بر نژاد اصیل عرب، راهکاری استراتژیک برای عبور از اقتصاد نفتی، اشتغال‌زایی روستایی و بهبود زیرساخت‌های استانی است. این رویکرد از طریق ایجاد زنجیره ارزش و جذب درآمدهای ارزی، خوزستان را به قطب بین‌المللی گردشگری ورزشی و تجاری تبدیل می‌کند. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل درآمدزا بر توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان انجام شده است.

متدولوژی: پژوهش حاضر در دو فاز کیفی (شناسایی شاخص‌ها از طریق مصاحبه) و کمی (وزن‌دهی به روش SIWEC) سازماندهی شده است. هدف از این رویکرد، استخراج و رتبه‌بندی دقیق عوامل مؤثر بر موضوع پژوهش با تکیه بر دانش خبرگان حوزه گردشگری و سوارکاری استان خوزستان بود. فرآیند انتخاب مشارکت‌کنندگان نیز در بخش‌های مختلف بر پایه نمونه‌گیری‌های هدفمند و قضاوتی صورت پذیرفته است تا از غنای داده‌های تخصصی اطمینان حاصل شود.

یافته‌ها و نتایج: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد توسعه گردشگری اسب در خوزستان نیازمند یک سلسله‌مراتب منطقی است که در آن سرمایه‌گذاری و مالی با اولویت تسهیلات بانکی، به عنوان سنگ‌بنا و حیاتی‌ترین پیشران اقتصادی عمل می‌کند. در مرتبه دوم، زیرساخت‌های تخصصی و تجارت مرزی با تأکید بر حمل‌ونقل مدرن و ثبت جهانی نژادهای بومی، بسترهای کالبدی و دیپلماتیک لازم را برای جهش درآمدی فراهم می‌سازند. در نهایت، اشتغال‌زایی و رونق رویدادهای نتایج ثانویه‌ای هستند که تنها در صورت تغییر استراتژی کلان از رویکردهای سنتی به سمت تثبیت امنیت سرمایه‌گذاری و توسعه صادرات‌محور محقق خواهند شد.

کلیدواژه‌ها: گردشگری ورزشی، توسعه ورزش، اسب عربی اصیل، روش SIWEC، استان خوزستان.

* نویسنده مسئول: mkhajavim80@gmail.com

مقدمه و بیان مسأله

امروزه صنعت گردشگری به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و پربازده‌ترین فعالیت‌های اقتصادی شناخته می‌شود که با ایجاد بالاترین میزان ارزش افزوده، به طور مستقیم و غیرمستقیم بر سایر حوزه‌های فرهنگی و مالی تأثیر می‌گذارد. این بخش که بسیاری از صاحب‌نظران از آن به عنوان صنعت اول دنیا یاد می‌کنند، منبعی حیاتی برای توسعه پایدار و ایجاد اشتغال در سطح بین‌المللی به شمار می‌رود (Kiani et al, 2022:250). در همین راستا، آمارهای جهانی نشان می‌دهند که گردشگری حدود ۱۰.۴ درصد از تولید ناخالص داخلی و ۱۰ درصد از کل اشتغال در سطح بین‌المللی را به خود اختصاص داده است، که این امر منجر به ظهور راهبردهای جدیدی در جهت مدیریت و برنامه‌ریزی برای توسعه مناطق مستعد شده است (Menegaki, 2020; Chun-Chu et al, 2018:15). از این رو، تحلیلگران اقتصادی از این صنعت پویا تحت عنوان «اقتصاد نامرئی» یاد می‌کنند که نقشی کلیدی در حیات راهبردی و ارزآوری برای کشورها ایفا می‌نماید (Ramzaninejad et al, 2020; Gheinaghi et al., 2024: 107).

علاوه بر این ابعاد کلان، سازمان ملل متحد نیز گردشگری را فراتر از یک تفریح ساده، به عنوان پیشرانی برای شکوفایی اقتصادی و اهرمی جهت اشتغال‌زایی پایدار معرفی کرده است (Nikraftar, 2017). طبق دیدگاه این سازمان، توسعه توریسم می‌تواند از طریق تحریک بازارهای محلی، جذب سرمایه‌های خارجی و تقویت زنجیره تأمین خدمات، ابزاری کارآمد برای کاهش فقر و دستیابی به رشد اقتصادی همه‌جانبه در جوامع در حال توسعه باشد (Yanpi, 2020: 458). در امتداد این جریان توسعه، گردشگری ورزشی به عنوان شاخه‌ای نوین پدیدار گشته که از تلاقی بزرگ‌ترین صنایع خدماتی جهان (گردشگری) و یکی از تأثیرگذارترین صنایع مدرن (ورزش) شکل گرفته است (Zakinejad, 2021: 1). این بخش به دلیل توانمندی بالا در ایجاد فرصت‌های شغلی، بسترساز توسعه زیرساخت‌های کلان گشته و تأثیرات اقتصادی آن را می‌توان در قالب جریان‌های درآمدی مستقیم و غیرمستقیم تحلیل کرد (Heydari et al., 2021; Wickramaratne & Kumari, 2016).

در ذیل این طبقه از گردشگری، صنعت اسب و مجتمع‌های سوارکاری به عنوان حوزه‌ای استراتژیک شناخته می‌شوند که کارکردهای مالی آن‌ها در سطوح ملی و بین‌المللی، نقشی تعیین‌کننده در پیشبرد کارآفرینی ورزشی دارد (Pérez-Pérez et al, 2018). گردشگری سوارکاری با پیوند ناگسستنی میان ابعاد تفریحی و نمادهای هویت‌بخش فرهنگی، تجربه‌ای متمایز از تعامل با طبیعت را برای مخاطبان خلق می‌کند و به همین سبب، به عنوان یکی از مهم‌ترین زیرشاخه‌های گردشگری ورزشی در کانون توجه قرار گرفته است (Tolls & Carr, 2021:1258; Hammer et al, 2017:149). بنابراین، این صنعت با تکیه بر فعالیت‌هایی همچون پرورش اسب و برگزاری مسابقات تخصصی، به عنوان پیشران توسعه در مناطق روستایی عمل می‌کند، چرا که این نواحی به واسطه برخورداری از اراضی وسیع، بستری ایده‌آل برای گسترش زیرساخت‌های مرتبط هستند (Khajavi et al., 2025: 26; Williams & Parker, 2019). اسب‌دوانی به عنوان یک ورزش طبیعت‌محور، هم‌اکنون در کشورهایی مانند آمریکا، استرالیا و دبی به یکی از پرتعدادترین رویدادها تبدیل شده که سالانه سودآوری قابل توجهی را از طریق جذب تماشاگران حاصل می‌گردد (Gheinaghi et al., 2024: 471).

با وجود این ظرفیت‌های جهانی، ایران با داشتن اقلیم چهارفصل و جاذبه‌های طبیعی، همچنان در حوزه گردشگری اسب یک صنعت نوظهور تلقی می‌شود که بهره‌برداری حداقلی از توانمندی‌های آن صورت گرفته است (Darabi et al, 2020). در این میان، رویدادهای منظم اسب‌دوانی در استان‌هایی نظیر تهران، گلستان، یزد، خوزستان و خراسان شمالی، از قدرتمندترین جاذبه‌ها محسوب می‌شوند که انگیزه‌های متنوعی همچون تماشای رقابت‌ها و عکاسی تخصصی را در گردشگران برمی‌انگیزند (Ghezelsafloo et al., 2015). از همین رو، برگزاری چنین رویدادهایی فراتر از ابعاد زیباشناختی، به عنوان یک محرک اقتصادی عمل کرده و ذینفعان را به سمت مدل‌های متنوع درآمدزایی سوق می‌دهد (Roult et al, 2017). با این حال، علی‌رغم این پتانسیل کلان برای خلق ثروت و توسعه کارآفرینی، گردشگری با اسب همچنان بخشی حیاتی است که تا حد زیادی از دید پژوهشگران مغفول مانده و نیازمند واکاوی دقیق عوامل اقتصادی تأثیرگذار بر آن است (Carr, 2021:1257 & Tolls).

به همین جهت، شناسایی و تحلیل نظام‌مند عوامل اقتصادی تأثیرگذار بر گردشگری اسب در استان خوزستان، فراتر از یک انتخاب مدیریتی، به عنوان یک ضرورت استراتژیک در جهت تنوع‌بخشی به اقتصاد محلی و عبور از وابستگی سنتی به درآمدهای نفت و گاز تلقی می‌شود. استان خوزستان به واسطه خاستگاه تاریخی و اصالت بی‌بدیل نژاد اسب عرب اصیل، از یک مزیت رقابتی انحصاری در سطح بین‌المللی برخوردار است که می‌تواند موتور محرک توسعه پایدار در مناطق وسیعی از این استان باشد. سرمایه‌گذاری هدفمند در این حوزه، نه تنها ظرفیت‌های اقتصادی نهفته در جوامع روستایی و عشایری را فعال می‌سازد، بلکه با ایجاد یک زنجیره ارزش کامل که از اصلاح نژاد، پرورش تخصصی و خدمات دامپزشکی آغاز شده و تا برگزاری جشنواره‌های زیبایی، حراج‌های ملی و مسابقات کورس بین‌المللی تداوم می‌یابد. فرصت‌های شغلی پایداری را برای نیروی کار بومی ایجاد خواهد کرد. علاوه بر این، توسعه‌ی این صنعت می‌تواند به عنوان نمادی از دیپلماسی ورزشی و فرهنگی عمل کرده و با جذب سرمایه‌گذاران و توریست‌های تخصصی از کشورهای حاشیه خلیج فارس و اروپا، جایگاه خوزستان را به عنوان «قطب استراتژیک گردشگری اسب» در غرب آسیا تثبیت نماید. این تحول ساختاری، ضمن ارزآوری مستقیم، زمینه‌ساز ارتقای زیرساخت‌های رفاهی، بهبود تصویر ذهنی از منطقه و در نهایت بازتوزیع عادلانه ثروت در مناطق محروم دارای پتانسیل اسبداری خواهد بود. از این رو، تبیین مولفه‌های درآمدزا در این صنعت، گامی اساسی برای تبدیل این میراث زنده به یک ثروت ملی پایدار و شکوفایی اقتصادی مبتنی بر بوم‌شناخت خوزستان است.

مبانی نظری پژوهش

گردشگری ورزشی به عنوان یکی از کلیدی‌ترین زیرمجموعه‌های صنعت توریسم، از تلفیق دو بخش راهبردی حاصل شده است: گردشگری به مثابه گسترده‌ترین صنعت خدماتی بین‌المللی و ورزش به عنوان یکی از تأثیرگذارترین صنایع مدرن؛ پیوندی که امروزه فرصت‌های شغلی بی‌شماری را در سراسر جهان پدید آورده است (Khajavi et al., 2025: 267). در این میان، صنعت اسب به عنوان یک حوزه اقتصادی پویا و سودآور، ظرفیت بالایی در تولید ثروت و دستیابی به منافع مالی پایدار دارد که از طریق فرآیندهای پرورش، نگهداری و جذب علاقه‌مندان به رویدادهای سوارکاری، بستر مناسبی را برای اشتغال‌زایی فراهم می‌کند (Moladoust & Moghaddasi, 2015). از منظر توسعه پایدار، اسب‌ها مؤلفه‌ای جدایی‌ناپذیر در ساختار گردشگری شهری و روستایی محسوب می‌شوند (Buchmann, 2017) و گردشگری اسبدوانی نه تنها بستری برای تمایز و ارتقای برند گردشگری ملی است، بلکه محرکی قدرتمند برای شکوفایی اقتصاد کلان کشورها به شمار می‌رود (Magalhaes et al., 2015). در جوامع غربی، اسب‌دوانی رکن اصلی فعالیت‌های تفریحی است؛ برای نمونه کشورهایی نظیر فرانسه و مجارستان با بهره‌گیری از زیرساخت‌های خود و برگزاری رقابت‌ها در فضاهای باز، جذابیت این صنعت را دوچندان کرده‌اند. همچنین ماهیت رقابتی رشته‌های اصلی همچون کورس، چوگان و درساز، محرک نیرومندی برای حضور گسترده بازدیدکنندگان در میادین مسابقاتی است. این شتاب توسعه‌ای در یک دهه اخیر در حوزه خلیج فارس نیز به وضوح دیده می‌شود؛ به طوری که شهر دبی با ارتقای استانداردهای زیرساختی به سطوح بین‌المللی، جایگاه خود را به عنوان قطب کلیدی صنعت اسب تثبیت نموده است (Gheinaghi et al., 2024: 109). با این حال، بهره‌گیری از این ظرفیت‌های ملی مستلزم اتخاذ سیاست‌گذاری‌های کلان و ایجاد زیرساخت‌های مدیریتی منسجم است (Mehrinejad Khotbesara, 2023). از همین رو، یکی از راهبردهای بنیادین در اقتصاد گردشگری این مجموعه‌ها، تمرکز بر تنوع‌بخشی به فرصت‌های شغلی و ایجاد اشتغال پایدار از طریق توسعه سیستم‌های مدرن مرتبط با اسب‌دوانی است.

گردشگری اسب

گردشگری اسب به عنوان یکی از شاخه‌های نوین و رو به رشد «گردشگری با علایق ویژه»، پاسخی به تغییرات سبک زندگی مدرن و جستجوی اصالت در جوامع طبیعت‌دوست است که از دهه ۱۹۹۰ میلادی جایگاهی استراتژیک در برنامه‌های توسعه و بازاریابی پیدا کرده است (Knott, 2017:21; Obadovics & Kulcsar, 2015:129). این صنعت که فراتر از یک فعالیت ورزشی

ساده، پیوندی عمیق میان اقتصاد، فرهنگ و دیپلماسی عمومی برقرار کرده، اسب را به عنوان نمادی از هویت و ارائه‌دهنده خدمات تفریحی در محیط‌های باز معرفی می‌کند که به بهبود تعاملات بین‌المللی و گردش سرمایه در زیرساخت‌های بومی منجر می‌شود (Sartore-Baldwin & McCullough, 2018:393). در واقع، سوارکاری نه تنها ابزاری برای یادگیری ارزش‌های فرهنگی و نمایش ویژگی‌های اقلیمی است، بلکه به دلیل جایگاه ویژه اسب در پسامدرنیته، به فعالیتی ارزشمند و سودمند در اکثر کشورهای جهان تبدیل شده است (CHORI et al, 2019:69).

از منظر عملیاتی، گردشگری سوارکاری به هرگونه فعالیت مرتبط با اسب اطلاق می‌شود که فرد خارج از محیط معمول زندگی خود، برای مدتی بیش از ۲۴ ساعت و کمتر از یک ماه به آن اشتغال داشته باشد؛ به گونه‌ای که اسب محور اصلی هدف سفر (و نه بخشی حاشیه‌ای) قرار گیرد (Tolls & Carr, 2021:1258). این حوزه شامل طیف وسیعی از فعالیت‌های فعالانه نظیر شرکت در کلاس‌های آموزشی و فعالیت‌های غیرفعالانه مانند تماشای مسابقات اسب‌دوانی است که فرصت‌های کارآفرینی بی‌نظیری را پیش روی جوامع روستایی قرار می‌دهد (Nguyen & Mai, 2021:1013). با این حال، علی‌رغم رشد تقاضا در اروپا و سراسر جهان، این صنعت با چالش‌هایی همچون ضرورت تأمین امنیت محیطی، مدیریت زمین‌های سوارکاری و توجه به رفاه و وضعیت حیوانات به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از تجربه گردشگر مواجه است (Notzke, 2017:15)؛ موضوعی که به دلیل فقدان تعاریف واحد و اصطلاحات همسان، همچنان نیازمند تحقیقات علمی عمیق‌تر در این حوزه است (Buchmann, 2017).

عوامل اقتصادی در گردشگری اسب

عوامل اقتصادی در گردشگری اسب بسیار گسترده هستند، زیرا این صنعت در نقطه تلاقی کشاورزی (پرورش اسب)، ورزش و خدمات گردشگری قرار دارد. در ادامه، به مهم‌ترین عوامل اقتصادی تأثیرگذار بر این حوزه اشاره شده است.

شکل (۱). عوامل اقتصادی موثر در توسعه گردشگری اسب

۱. اشتغال‌زایی و گسترش زنجیره تأمین

صنعت گردشگری اسب به عنوان یک بخش «نیرومحور» نقشی حیاتی در ایجاد فرصت‌های شغلی متنوع ایفا می‌کند. این حوزه نه تنها مشاغل مستقیمی نظیر مربی‌گری سوارکاری، تیمارداری و راهنمای تورهای طبیعت‌گردی را پوشش می‌دهد، بلکه باعث رونق مشاغل جانبی و تخصصی در زنجیره تأمین نیز می‌شود. از نعل‌بندی و دامپزشکی تخصصی گرفته تا تولید خوراک و ساخت تجهیزات سوارکاری مانند زین و لباس‌های فنی، همگی بخشی از این شبکه اقتصادی هستند. علاوه بر این، پیوند این صنعت با بخش خدمات

عمومی نظیر هتل‌داری، اقامتگاه‌های بوم‌گردی و رستوران‌های محلی در مسیرهای گردشگری، عمق اشتغال‌زایی آن را در سطح جوامع میزبان دوچندان می‌کند (Kline et al, 2015: 81).

۲. توسعه زیرساخت‌ها و محرومیت‌زدایی از مناطق روستایی

تمرکز اصلی گردشگری اسب بر محیط‌های خارج از شهر و نواحی روستایی، این صنعت را به ابزاری قدرتمند برای توسعه زیرساختی در مناطق کمتر توسعه‌یافته تبدیل کرده است. با ورود سرمایه‌گذاران برای احداث باشگاه‌های سوارکاری و پانسین‌های نگهداری اسب، زمین‌های بلااستفاده روستایی تغییر کاربری یافته و ارزش افزوده پیدا می‌کنند. این روند اقتصادی با ایجاد درآمد پایدار برای بومیان از طریق اجاره اسب یا ارائه خدمات اقامتی و پذیرایی، نه تنها مانع از مهاجرت روستاییان به شهرها می‌شود، بلکه نرخ بازگشت سرمایه به جوامع محلی را به شکل چشم‌گیری افزایش می‌دهد. (Tomljenović et al, 2018: 278)

۳. مدیریت هزینه‌ها و ارزش‌گذاری نژادهای بومی

پویایی اقتصادی گردشگری اسب به شدت تحت تأثیر کیفیت و ارزش ذاتی اسب‌ها قرار دارد. حفظ و معرفی نژادهای اصیل و منحصر به فرد (مانند اسب کاسپین یا ترکمن در ایران) می‌تواند به عنوان یک مزیت رقابتی، گردشگران خارجی را جذب کرده و ارزش اقتصادی دارایی‌های مالکان را ارتقا بخشد. با این حال، باید توجه داشت که اقتصاد این بخش در برابر نوسانات هزینه‌های جاری نظیر قیمت علوفه، دارو و مکمل‌های تخصصی آسیب‌پذیر است؛ چرا که هرگونه افزایش در هزینه‌های نگهداری مستقیماً بر قیمت تمام‌شده خدمات گردشگری اثر گذاشته و می‌تواند تقاضای بازار را تحت شعاع قرار دهد (Hammer et al, 2017: 149).

۴. اقتصاد رویدادمحور و درآمدهای حاصل از مسابقات

برگزاری رویدادهای تخصصی همچون مسابقات اسبدوانی، جشنواره‌های زیبایی و بازی‌های کهن مانند چوگان، از محرک‌های اصلی گردش مالی در این صنعت محسوب می‌شوند. این رویدادها از چندین منبع مختلف شامل فروش بلیط، جذب حامیان مالی، تبلیغات محیطی و فروش حقوق پخش تلویزیونی، درآمدهای کلانی را نصیب برگزارکنندگان و منطقه میزبان می‌کنند. همچنین، در بسیاری از کشورهای پیشرو، سازوکارهای قانونی پیش‌بینی مسابقات و شرط‌بندی‌های نظام‌مند، گردش مالی عظیمی را ایجاد می‌کند که بخشی از آن صرف نوسازی زیرساخت‌های ورزشی و توسعه صنعت توریسم می‌شود (Esa & Ismail, 2025).

۵. سطح درآمد گردشگران و اثرات ارزآوری

گردشگری اسب، به‌ویژه در شاخه‌هایی نظیر درساز، چوگان و سوارکاری تخصصی، اغلب در زمره گردشگری‌های سطح بالا یا «لوکس» قرار می‌گیرد. گردشگرانی که جذب این فعالیت‌ها می‌شوند، معمولاً از قدرت خرید و سطح درآمد بالایی برخوردارند و تمایل دارند برای دریافت خدمات باکیفیت و اقامت در محیط‌های خاص، هزینه‌های قابل توجهی بپردازند. این ویژگی منجر به ورود ارز، افزایش نرخ بهره‌وری در بخش خدمات و در نهایت ارتقای درآمد سرانه و سطح رفاه در منطقه میزبان می‌گردد، که نشان‌دهنده اهمیت این صنعت در توسعه اقتصادهای محلی و ملی است (Mueke, 2024).

پیشینه پژوهش

طی سالیان اخیر، پتانسیل‌های اقتصادی صنعت اسب و استراتژی‌های توسعه گردشگری مرتبط با آن، محور توجه پژوهش‌های متعددی در ابعاد داخلی و بین‌المللی قرار گرفته است که در ادامه به واکاوی مهم‌ترین این سوابق و پیشینه‌ها پرداخته می‌شود.

خواجهی و همکاران^۱ (۲۰۲۵) در مقاله خود به طراحی مدل توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان براساس نظریه داده بنیاد پرداخته‌اند که نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان تحت تأثیر عوامل علی (منابع انسانی، اقتصاد، مدیریت)، شرایط زمینه‌ای (زیرساخت‌ها، امنیت، جذابیت‌های محیطی)، راهبردهای مؤثر (برنامه‌ریزی، مشارکت، نظارت) و عوامل مداخله‌گر (زیست‌محیطی، فناوری، آموزش) قرار دارد. توسعه موفق این صنعت، پیامدهای مثبتی همچون رشد اقتصادی، ارتقای اجتماعی، کارآفرینی و غنای فرهنگی را به دنبال خواهد داشت.

غیناکی و همکاران^۲ (۲۰۲۴) در مقاله خود به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه فرصت‌های کارآفرینی گردشگری در مجموعه‌های سوارکاری پرداخته‌اند که نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد مولفه‌های کارآفرینی، درآمدزایی، بازاریابی، سرمایه‌گذاری، رسانه و تبلیغات، مردم محوری، پدیده‌های اجتماعی-فرهنگی، جشنواره‌ها، منابع انسانی، الگوی بومی، طرح آمایش سرزمین، زیرساختی-رفاهی و جاذبه‌ها در توسعه مجموعه‌های سوارکاری تأثیر معنی‌داری داشته‌اند. با توجه به اهمیت گردشگری ورزشی، مدیران و برنامه‌ریزان بخش گردشگری ورزش باید اهتمام لازم را در جهت توسعه و بالندگی این صنعت از خود نشان دهند.

غیناکی و همکاران^۳ (۲۰۲۴) در مقاله خود به بررسی مطالعه اثر گردشگری مسابقات اسبدوانی بر توسعه اقتصادی استان‌های گلستان، خراسان شمالی، خوزستان، تهران، یزد پرداخته‌اند که نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد مولفه‌های کارآفرینی (۱۵/۰۲)، درآمدزایی (۱۸/۳۷)، بازاریابی (۱۷/۳۸)، سرمایه‌گذاری (۱۴/۵۸)، رسانه و تبلیغات (۱۲/۷۴)، مردم‌محوری (۱۰/۴۵)، پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی (۱۰/۰۴۷)، جشنواره‌ها (۱۶/۳۷)، منابع انسانی (۶/۵۶)، الگوی بومی (۳/۱۲)، طرح آمایش سرزمین (۳/۹۱) و جاذبه‌ها (۱۱/۴۶) در توسعه اقتصادی استان‌های گلستان، خراسان شمالی، خوزستان، تهران و یزد تأثیر معنی‌داری دارند. با توجه به اهمیت گردشگری مسابقات اسبدوانی، مدیران و برنامه‌ریزان بخش گردشگری ورزشی باید اهتمام لازم را در جهت توسعه و بالندگی این صنعت از خود نشان دهند.

خواجهی و همکاران^۴ (۲۰۲۳) در مقاله خود به شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان پرداخته‌اند نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که شاخص مدیریتی (۰/۶۹۷) بیشترین تأثیر و شاخص زیرساختی (۰/۶۴۱) کمترین تأثیر را در گردشگری اسب در استان خوزستان داشته‌اند در نهایت نتایج حاکی از آن است که مدل مارکوس در برابر تغییرات احتمالی در اهمیت معیارهای تصمیم‌گیری حساس بوده و پایداری روش در انتخاب مهم‌ترین شاخص‌های توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان نشان داده شده است.

چوری و همکاران^۵ (۲۰۲۳) در مقاله خود به بررسی و طراحی مدلی مناسب در ورزش سوارکاری ایران پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که پیشران‌های مدیریتی و پیشران‌های اقتصادی مهم‌ترین مولفه‌های اصلی تبیین‌کننده الگوی مسیر در ورزش سوارکاری بودند. لذا با توجه به نتایج تحقیقات حاضر تهیه پروفایل مناسب از روندهای مؤثر در قالب پیشران‌های ذکر شده و همچنین هماهنگی بین سازمان‌ها از جمله وزارت ورزش جوانان، وزارت جهاد کشاورزی و فدراسیون سوارکاری، بتوان آینده درخشانی را در حوزه صنعت اسب و سوارکاری در نظر داشت.

کشتی‌دار و همکاران^۶ (۲۰۲۱) در مقاله خود به بررسی فراتحلیل مطالعات توسعه گردشگری ورزشی در ایران با رویکرد شناسایی عوامل مؤثر بر آن پرداخته‌اند نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد یافته‌های فراتحلیل نشان داد که ۶ متغیر در توسعه گردشگری ورزشی نقش دارند که به ترتیب شامل جاذبه‌های گردشگری و طبیعی، عوامل تبلیغاتی و بازاریابی، عوامل زیرساختی و امکاناتی، عوامل مربوط به رویدادها، عوامل فرهنگی اجتماعی و عوامل مدیریتی بود. علاوه بر این متغیرها، متغیر کیفیت حمل‌ونقل و خدمات نیز شرط لازم برای ورود به محاسبات فراتحلیل را داشت، اما نتایج نشان داد تأثیر معناداری بر توسعه گردشگری ورزشی ندارد. در

¹ Khajavi et al

² Gheinaghi et al

³ Gheinaghi et al

⁴ Khajavi et al

⁵ CHORI et al

⁶ Keshtidar et al

نتیجه‌گیری کلی برداشت شد که همهٔ موارد بالا مانند عوامل به‌هم‌پیوسته‌اند که هر کدام از عوامل می‌تواند زمینهٔ عامل دیگر یا مکمل آن باشد. این امر نشان می‌دهد که یک عامل به‌تنهایی نمی‌تواند موجب توسعهٔ گردشگری ورزشی شود و باید به همهٔ موارد توجه ویژه‌ای شود.

گل زاده و میرآبادی^۱ (۲۰۱۹) در مقاله خود به تحلیلی بر وضعیت گردشگری ورزشی و عوامل مؤثر بر توسعه آن با تأکید بر بازی‌های بومی و محلی پرداخته‌اند. نشان پژوهش آن‌ها نشان داد که به جز عوامل محیطی که به عنوان نقاط قوت منطقه در زمینه توسعه و ترویج گردشگری بازی‌های بوم و محلی مطرح می‌باشند، در سایر شاخص‌ها، شهرستان تبریز با وضعیت نامطلوب و نازلی در این زمینه روبرو می‌باشد. همچنین متغیرهای سرمایه‌گذاری و تأمین منابع مالی، زیرساخت‌ها و تأسیسات مختلف گردشگری و عوامل محیطی را به عنوان اثرگذارترین و مهم‌ترین عواملی که می‌توانند موجب رونق و توسعه گردشگری بازی‌های بومی و محلی شهرستان تبریز شوند را مشخص می‌سازند.

موکه^۲ (۲۰۲۴) در مقاله خود به توسعه تأثیرات و پایداری گردشگری سوارکاری پرداخته‌اند نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که گردشگری سوارکاری اساساً مسئولیت زیست‌محیطی، سرزندگی اجتماعی-اقتصادی و هماهنگی جمعی را از طریق پایداری و تأثیرات در هم تنیده‌اش با هم پیوند می‌دهد. تجارت گردشگری سوارکاری ممکن است به سمت آینده‌ای پایدارتر و فراگیرتر حرکت کند که در آن جذابیت این ورزش با حفظ محیط زیست و رفاه مردم محلی با شناخت موانع و سرمایه‌گذاری بر بخش‌های مثبت این صنعت همراه باشد.

باروس و همکاران^۳ (۲۰۲۴) در مقاله خود به توسعه تأثیرات و پایداری گردشگری سوارکاری پرداخته‌اند نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که گردشگر سوارکاری دلایل متعددی دارد که او را به انجام فعالیت‌های سوارکاری در پرتغال سوق می‌دهد، از جمله نژاد اسب‌ها، کیفیت و شهرت خدمات، کیفیت امکانات، کارکنان و مربیان، نزدیکی به اسب‌ها، طعم غذا و لذت از طبیعت و لذت بردن از منظره. توریست سوارکاری در پرتغال با انگیزه تجربیاتی که طبیعت را در فعالیت‌های سوارکاری در آغوش می‌گیرد، از مشارکت در اشکال جدید گردشگری در همان زمان لذت می‌برد، که نشان می‌دهد گردشگری سوارکاری به طور فزاینده‌ای به تجربه‌ای تبدیل می‌شود که با چندین نوع گردشگری درگیر می‌شود.

کبده^۴ (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان فرهنگ اسب و توسعه گردشگری در منطقه شمال غربی اتیوپی انجام داده است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که اسب‌ها و سوارکاران نقش اجتماعی فرهنگی و اقتصادی مهمی در منطقه آوی دارند. همچنین جاذبه‌های گردشگری مرتبط با فرهنگ اسب وجود دارد که می‌تواند برای توسعه گردشگری مورد بهره‌برداری قرارگیرد. توسعه فرهنگ اسب منطقه آوی با چالش‌های مختلفی از جمله کمبود زمین پرورش و علوفه، عدم دانش کافی در زمینه پرورش سنگا (اسب گل‌دینگ)، مدیریت، رام کردن و کمبود زیرساخت‌ها و تجهیزات محدود شده است.

تئودور^۵ و همکاران (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان چالش‌ها و فرصت‌های گردشگری رابطه‌ای: گردشگری درمانی و اسب سواری انجام انجام داده‌اند. به هر حال، این تحقیق نشان می‌دهد که سوارکاری و گردشگری درمانی روش‌های بسیار مؤثری در تحقق هدف خود هستند. سایر روش‌های درمانی با کمک حیوانات همواره در حال گسترش هستند. با این حال، آن‌ها تا حد زیادی پشتیبانی نمی‌شوند. همچنین مسابقات سوارکاری هم از طریق ایجاد اشتغال و هم تبدیل به یک جاذبه گردشگری می‌تواند اقتصاد جوامع کشاورزی را رونق بخشد، از این رو گردشگری اسب سواری می‌تواند به عنوان شاخه‌ای جدید از گردشگری نوآورانه در نظر گرفته شود.

¹ Golzadeh & Mirabadi

² . Mueke

³ . Barros et al

⁴ Kebede

⁵ Theodorou

نوتزکه^۱ (۲۰۱۹)، پژوهشی با عنوان آژانس گردشگری حیوانات و سوارکاری انجام داده است. این پژوهش نقش آژانس حیوانات اسب را در ایجاد مشترک تجربیات گردشگری و مکان‌های گردشگری بررسی خواهد کرد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که چگونه اسب‌ها خود را به عنوان عوامل ذهنی و بازیکنان فعال در جوامعی که گروه‌های تور تشکیل می‌دهند، با فرض نقش‌های متنوعی که بر خود شکوفایی و غنی‌سازی روانی سوارکارانشان تأثیر می‌گذارد، ابراز می‌کنند. در عین حال، آنها نقش فعالی در تعیین سرنوشت خود با کمک به فضای اخلاقی حیوانات خاص گردشگری سوارکاری دارند. مشتریانی که عمدتاً زن هستند، برای همراهی و الهام گرفتن به شرکای اسب خود نگاه می‌کنند و با تقاضای استانداردهای بالای رفاه حیوانات و اسب سواری، متقابلاً پاسخ می‌دهند. در سمت عرضه، اپراتورهای زمین سوارکاری خود را به عنوان کارآفرینان سبک زندگی تثبیت کرده‌اند که اشتیاق خود و مهمانانشان به اسب‌ها و ارزش‌های سبک زندگی را مقدم بر هوش تجاری و کارایی اقتصادی قرار می‌دهند.

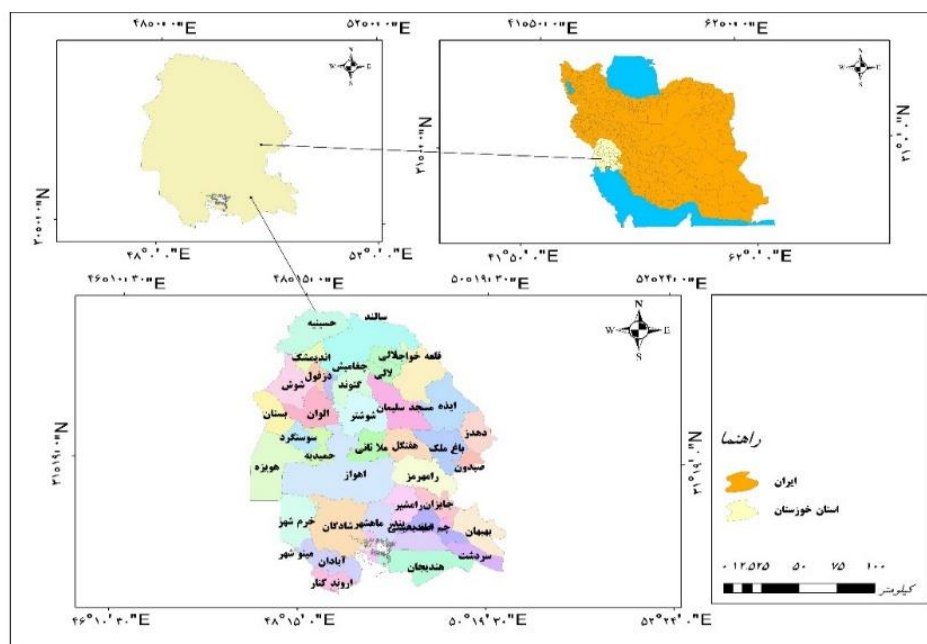
سیگوردوتیر و اشتاین‌تورسون^۲ (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان توسعه ریزخوشه‌ها در گردشگری: گردشگری سوارکاری در شمال غربی ایسلند را انجام داده‌اند. نتایج آن‌ها گردشگری سوارکاری در پارک‌های ملی و مناطق حفاظت شده در ایسلند نشان داد که آموزش، انتقال دانش و گسترش دانش از فعالیت‌های مهم برای عملیات منظم و نوآوری درون خوشه‌های خرد است. علاوه بر این، توسعه خوشه محیط کسب و کار را برای مشاغل سوارکاری و رقابت شمال غرب تقویت می‌کند و می‌توان از بازارهای جدید و فرصت‌های رشد بهره برداری کرد و همکاری با صنایع پشتیبان و مرتبط را بیشتر تشدید کرد. چنین پیشرفت مثبتی منجر به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و فعالیت‌های نوآورانه از جمله ایجاد مشاغل جدید در منطقه و رشد توسعه روستایی محلی می‌شود. اگرچه مطالعات پیشین به شکلی گسترده ابعاد مدیریتی، زیرساختی و اجتماعی توسعه گردشگری اسب را مورد واکاوی قرار داده و بر نقش پیشران‌های اقتصادی نظیر کارآفرینی، بازاریابی و سرمایه‌گذاری در مقیاس‌های کلی و فراتحلیلی تأکید ورزیده‌اند، اما همچنان یک خلاء جدی در زمینه «شناسایی و مدل‌سازی اختصاصی مکانیسم‌های درآمدزایی» متناسب با زیست‌بوم‌های خاص جغرافیایی به‌ویژه در مناطقی با پتانسیل‌های نژادی و اقلیمی منحصر به فرد دیده می‌شود. از منظر نظری، اکثر پژوهش‌ها به ارائه مدل‌های کلی توسعه یا اولویت‌بندی شاخص‌های مدیریتی بسنده کرده‌اند و کمتر به تبیین علمی چگونگی تبدیل «فرهنگ اسب» و «دیپلماسی ورزشی» به «جریان‌های درآمدی پایدار» و عملیاتی پرداخته‌اند. از سوی دیگر، در حالی که مطالعات بین‌المللی بر مفاهیمی نوین همچون پایداری زیست‌محیطی، رفاه حیوانات و گردشگری تجربی تمرکز یافته‌اند، در مطالعات داخلی شکاف عمیقی در زمینه تبدیل این ارزش‌های غیرمادی به فرصت‌های اقتصادی ملموس و سودآور وجود دارد. بنابراین، ضرورت دارد پژوهشی به صورت متمرکز، مؤلفه‌های دقیق درآمدزا را در تعامل با ویژگی‌های بومی و آمایش سرزمین استخراج نماید تا شکاف میان «پتانسیل‌های محیطی» و «بالندگی اقتصادی» در این صنعت نوظهور پوشش داده شود.

محدوده مورد مطالعه

استان خوزستان با مساحتی حدود ۲۳۶/۶۴ کیلومترمربع، بین ۴۷ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۲۹ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۴ دقیقه عرض شمالی از خط استوا، در جنوب غربی ایران واقع شده است. این استان از شمال به استان لرستان، از شمال شرقی به استان اصفهان، از شمال غربی به استان ایلام، از شرق و جنوب شرقی به استان‌های چهارمحال و بختیاری و کهگیلویه و بویر احمد، از جنوب به خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می‌شود. و دارای ۱۶ شهرستان و ۲۹ شهر می‌باشد و طبق آخرین سرشماری جمعیت این استان ۴۷۱۰۵۰۹ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). موقعیت محدوده مورد نظر در شکل (۲) نشان داده شده است.

¹ Notzke

² Sigurðardóttir & Steinthorsson

شکل (۲). محدوده مورد مطالعه. ترسیم: نگارندگان

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از منظر روش‌شناختی با اتکا بر رویکردی ترکیبی (کیفی-کمی) تدوین شده است که از حیث هدف، در زمره تحقیقات کاربردی و از نظر شیوه گردآوری و تحلیل داده‌ها، در ردیف مطالعات توصیفی قرار می‌گیرد. در فاز کیفی، با بررسی ژرف پژوهانه ادبیات موضوعی و پیشینه تحقیق، چارچوب مفهومی شامل ۷ شاخص کلان و ۴۲ زیرشاخص استخراج گردید. سپس در فاز کمی، به منظور عملیاتی‌سازی تحقیق، از پرسشنامه‌ای ساختاریافته مبتنی بر طیف لیکرت استفاده شد که روایی آن به تایید پانل خبرگان و متخصصان حوزه رسیده است. نوآوری این تحقیق در بخش تحلیل داده‌ها، بهره‌گیری از تکنیک SIWEC جهت وزن‌دهی به معیارهاست؛ متدی در تصمیم‌گیری چندمعیاره که با جایگزینی امتیازدهی مستقیم به جای مقایسه‌های زوجی پیچیده، فرآیند ارزیابی را برای تصمیم‌گیرندگان ساده‌سازی نموده و دقت محاسباتی را در محیط نرم‌افزار Excel افزایش داده است. جامعه آماری این مطالعه شامل ۵۰ نفر از متخصصان و نخبگان حوزه‌های گردشگری ورزشی، سوارکاری و آشنا به موضوع پژوهش در استان خوزستان است که همگی دارای تحصیلات دانشگاهی (کارشناسی و بالاتر) می‌باشند. انتخاب این افراد با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و هدفمند انجام شده تا اطمینان حاصل شود که داده‌های گردآوری شده از تخصص کافی برخوردار هستند. فرآیند جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت حضوری و مجازی انجام پذیرفته و در آن، اهمیت و روابط متقابل میان مؤلفه‌ها در قالب پرسشنامه‌های استاندارد که پیش‌تر در پژوهش‌های معتبر آزمون شده‌اند، توسط خبرگان سنجیده شده است. در نهایت، با ترکیب دیدگاه‌های نخبگان و توان محاسباتی روش SIWEC، وزن‌دهی نهایی و اولویت‌بندی شاخص‌های مؤثر بر توسعه گردشگری اسب استخراج گردید.

شاخص‌های پژوهش

در این پژوهش، بر مبنای چارچوب‌های نظری، واکاوی پیشینه تحقیق و تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه با خبرگان، مؤلفه‌های درآمدزای اقتصادی اثرگذار بر گسترش گردشگری اسب در استان خوزستان استخراج گردید. این عوامل در قالب ۷ شاخص اصلی و ۴۲ زیرشاخص طبقه‌بندی شده‌اند که جزئیات عملیاتی آن‌ها در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول (۱). عوامل درآمدا بر توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان

کد	زیر شاخص	کد	زیر شاخص	شاخص
IF4	مشارکت بخش عمومی و خصوصی	IF1	سرمایه گذاری در مجتمع‌های چندمنظوره	سرمایه‌گذاری و مالی (IF)
IF5	تأمین مالی جمعی برای پروژه‌های اصلاح نژاد	IF2	تسهیلات بانکی و وام‌های کم‌بهره	
IF6	ایجاد صندوق‌های حمایت از بیمه سوارکاری و اسب	IF3	جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی	
I4	توسعه مسیرهای سوارکاری هوشمند	I1	مجتمع‌های اقامتی تخصصی	زیرساختی (I)
I5	انبارداری و لجستیک نهاده‌ها	I2	شبکه حمل‌ونقل تخصصی	
I6	پلتفرم‌های دیجیتال و رزرواسیون یکپارچه	I3	دهکده‌های سلامت و کلینیک‌های دامپزشکی	
EH4	مدیریت حرفه‌ای رویدادها	EH1	توسعه مشاغل مهارتی	اشتغال و سرمایه انسانی (EH)
EH5	خدمات مراقبتی و پانسیون	EH2	کارآفرینی در خدمات راهنمایی	
EH6	آموزش و انتقال دانش	EH3	ایجاد مشاغل خانگی و صنایع دستی مرتبط	
V4	توسعه صنایع دستی و سوغات مرتبط	V1	تولید محلی لوازم و تجهیزات سوارکاری	زنجیره ارزش و خدمات جانبی (V)
V5	گردشگری آموزشی و کارگاه‌های مهارتی	V2	صنایع مکمل خوراک و داروی اسب	
V6	خدمات تخصصی عکاسی و تولید محتوا	V3	خدمات بوم‌گردی و اقامتگاه‌های موضوعی	
M4	برگزاری حراجی‌های مجلل	M1	برندسازی نژادهای بومی	بازاریابی و برندینگ (M)
M5	توریسم رویداد-محور و جشنواره‌ها	M2	توسعه برند مقصد	
M6	تولید محتوای چندرسانه‌ای و سینمایی	M3	دیجیتال مارکتینگ و حضور در پلتفرم‌های رزرو	
E4	بازارچه‌های فصلی و غرفه‌های تجاری	E1	حقوق پخش رسانه‌ای و دیجیتال	اقتصاد رویداد و مسابقات (E)
E5	هزینه‌های ثبت‌نام و ورودیه	E2	حمایت‌های مالی و اسپانسرینگ شرکتی	
E6	حراج‌ها و مزایده‌های حاشیه رویداد	E3	فروش بلیط و خدمات میزبانی VIP	
T4	توسعه خوشه‌های صادراتی تجهیزات و نهاده‌ها	T1	ایجاد مراکز قرنطینه و پروتکل‌های بهداشتی بین‌المللی	تجارت و تبادلات مرزی (T)
T5	توریسم "سیلمی" و خدمات اصلاح نژاد	T2	برگزاری حراجی‌های بین‌المللی	
T6	دیپلماسی ورزشی و تسهیلات ویزای ورزشی	T3	ثبت جهانی نژادهای بومی و برندینگ جغرافیایی	

یافته‌ها

در این پژوهش با استفاده از مرور ادبیات و پیشینه پژوهش‌های و مصاحبه انجام شده در بین متخصصان این حوزه انجام شده عوامل درآمدزا بر توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان شناسایی شدند، سپس برای بومی‌سازی عوامل، پرسش‌نامه‌ای بین ۵۰ نفر توزیع شد. در ادامه به شرح یافته‌های هر مرحله از روش سایویک (SIWEC) پرداخته شده است^۱:

مرحله اول: تعیین اهمیت معیارها با استفاده از رتبه‌بندی DM: در این مرحله، DM معیارهای داده شده را با نمرات تعریف شده ارزیابی می‌کند که می‌تواند از ۱ تا ۵ یا از ۱ تا ۷ باشد در واقع درجه DM به گونه‌ای است که اگر معیاری از نظر آن‌ها مهمتر از سایرین باشد، نمره بالاتری می‌گیرد و بالعکس.

مرحله دوم: تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری اولیه: این ماتریس بر اساس نمرات DM تشکیل شده است، که در آن معیارها در ستون‌ها و نمرات DM در ردیف برای معیارهای خاص ارائه می‌شوند.

(۱)

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & & x_{mn} \end{bmatrix}$$

جایی که X_{ij} نمرات داده شده توسط DM را با معیارهای خاصی ارائه می‌دهد.

جدول (۲). نمرات شاخص‌های اصلی پژوهش

تعداد	IF	I	EH	V	M	E	T	تعداد	IF	I	EH	V	M	E	T
N1	۵	۴	۳	۴	۳	۴	۴	N26	۲	۴	۱	۲	۳	۴	۲
N2	۳	۴	۴	۱	۴	۱	۲	N27	۳	۴	۱	۴	۳	۴	۲
N3	۳	۳	۵	۵	۱	۴	۳	N28	۴	۳	۱	۱	۴	۱	۲
N4	۵	۳	۱	۲	۵	۵	۳	N29	۴	۳	۲	۲	۳	۲	۲
N5	۳	۳	۵	۲	۳	۳	۳	N30	۴	۳	۳	۳	۲	۱	۴
N6	۳	۳	۴	۱	۴	۲	۴	N31	۱	۱	۵	۱	۳	۱	۱
N7	۴	۴	۵	۲	۳	۴	۴	N32	۳	۳	۳	۳	۳	۱	۵
N8	۴	۳	۲	۳	۲	۴	۲	N33	۳	۱	۱	۳	۴	۲	۱
N9	۳	۳	۲	۲	۴	۴	۳	N34	۲	۴	۲	۳	۴	۳	۳
N10	۳	۴	۴	۳	۴	۲	۲	N35	۳	۴	۳	۴	۳	۴	۳
N11	۳	۳	۲	۳	۴	۲	۴	N36	۳	۲	۱	۳	۳	۲	۲
N12	۳	۳	۵	۲	۳	۴	۳	N37	۳	۳	۲	۳	۳	۲	۲
N13	۴	۵	۳	۳	۵	۴	۴	N38	۳	۲	۲	۳	۱	۲	۵
N14	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	N39	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۲
N15	۵	۵	۳	۲	۴	۵	۴	N40	۴	۱	۴	۳	۱	۳	۲
N16	۵	۵	۱	۴	۵	۵	۵	N41	۲	۴	۲	۳	۴	۲	۴
N17	۳	۳	۱	۱	۲	۱	۳	N42	۵	۱	۴	۴	۲	۳	۳
N18	۵	۵	۳	۲	۵	۴	۴	N43	۳	۲	۲	۳	۴	۴	۵
N19	۵	۵	۳	۲	۵	۴	۴	N44	۵	۳	۱	۵	۵	۴	۳

^۱ در راستای رعایت محدودیت‌های فضای مقاله، از ارائه تفصیلی مراحل محاسباتی موانع فرعی (شامل نرمال‌سازی و اعمال انحراف استاندارد) خودداری شده و صرفاً به نتایج نهایی وزندهی و رتبه‌بندی زیرشاخص‌ها پرداخته شده است.

N20	۳	۳	۲	۲	۲	۵	۴	N45	۵	۵	۱	۳	۴	۳	۵
N21	۳	۳	۲	۱	۱	۲	۴	N46	۳	۱	۵	۲	۱	۱	۱
N22	۳	۲	۱	۳	۲	۴	۴	N47	۵	۵	۳	۳	۳	۵	۵
N23	۳	۳	۲	۳	۲	۲	۴	N48	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۳
N24	۳	۴	۵	۱	۳	۲	۲	N49	۴	۱	۳	۳	۳	۲	۵
N25	۲	۴	۱	۱	۳	۱	۲	N50	۳	۳	۵	۲	۳	۲	۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

مرحله سوم: نرمال‌سازی ماتریس تصمیم‌گیری اولیه: برخلاف نرمال‌سازی که در روش‌های تحلیل چند معیاره اعمال می‌شود، در اینجا هر معیار بر مقدار حداکثر همه درجه‌ها تقسیم می‌شود و نه بر مقدار حداکثر برای معیارهای خاص.

(۲)

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{ij \max}}$$

جایی که X_{ij} حداکثر نمره همه معیارها را توسط همه DM ارائه می‌دهد.

جدول (۳). نرمال‌سازی شاخص‌های پژوهش

تعداد	IF	I	EH	V	M	E	T	تعداد	IF	I	EH	V	M	E	T
N1	۱/۰۰	۰/۸	۰/۶	۰/۸	۰/۶	۰/۸	۰/۸	N26	۰/۴	۰/۸	۰/۲	۰/۴	۰/۶	۰/۸	۰/۴
N2	۰/۶	۰/۸	۰/۸	۰/۲	۰/۸	۰/۲	۰/۴	N27	۰/۶	۰/۸	۰/۲	۰/۸	۰/۶	۰/۸	۰/۴
N3	۰/۶	۰/۶	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۲	۰/۸	۰/۶	N28	۰/۸	۰/۶	۰/۲	۰/۲	۰/۸	۰/۲	۰/۴
N4	۱/۰۰	۰/۶	۰/۲	۰/۴	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۶	N29	۰/۸	۰/۶	۰/۴	۰/۴	۰/۶	۰/۴	۰/۴
N5	۰/۶	۰/۶	۱/۰۰	۰/۴	۰/۶	۰/۶	۰/۶	N30	۰/۸	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۲	۰/۸
N6	۰/۶	۰/۶	۰/۸	۰/۲	۰/۸	۰/۴	۰/۸	N31	۰/۲	۰/۲	۱/۰۰	۰/۲	۰/۶	۰/۲	۰/۲
N7	۰/۸	۰/۸	۱/۰۰	۰/۴	۰/۶	۰/۸	۰/۸	N32	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۲	۱/۰۰
N8	۰/۸	۰/۶	۰/۴	۰/۶	۰/۴	۰/۸	۰/۴	N33	۰/۶	۰/۲	۰/۲	۰/۶	۰/۸	۰/۴	۰/۲
N9	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۴	۰/۸	۰/۸	۰/۶	N34	۰/۴	۰/۸	۰/۴	۰/۶	۰/۸	۰/۶	۰/۶
N10	۰/۶	۰/۸	۰/۸	۰/۶	۰/۸	۰/۴	۰/۴	N35	۰/۶	۰/۸	۰/۶	۰/۸	۰/۶	۰/۸	۰/۶
N11	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۶	۰/۸	۰/۴	۰/۸	N36	۰/۶	۰/۴	۰/۲	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۴
N12	۰/۶	۰/۶	۱/۰۰	۰/۴	۰/۶	۰/۸	۰/۶	N37	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۴
N13	۰/۸	۱/۰۰	۰/۶	۰/۶	۱/۰۰	۰/۸	۰/۸	N38	۰/۶	۰/۴	۰/۴	۰/۶	۰/۲	۰/۴	۱/۰۰
N14	۰/۶	۰/۸	۰/۸	۰/۸	۰/۸	۰/۸	۰/۸	N39	۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۲	۰/۴
N15	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۶	۰/۴	۰/۸	۱/۰۰	۰/۸	N40	۰/۸	۰/۲	۰/۸	۰/۶	۰/۲	۰/۶	۰/۴
N16	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۲	۰/۸	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	N41	۰/۴	۰/۸	۰/۴	۰/۶	۰/۸	۰/۴	۰/۸
N17	۰/۶	۰/۶	۰/۲	۰/۲	۰/۴	۰/۲	۰/۶	N42	۱/۰۰	۰/۲	۰/۸	۰/۸	۰/۴	۰/۶	۰/۶
N18	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۶	۰/۴	۱/۰۰	۰/۸	۰/۸	N43	۰/۶	۰/۴	۰/۴	۰/۶	۰/۸	۰/۸	۱/۰۰
N19	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۶	۰/۴	۱/۰۰	۰/۸	۰/۸	N44	۱/۰۰	۰/۶	۰/۲	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۸	۰/۶
N20	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۴	۰/۴	۱/۰۰	۰/۸	N45	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۲	۰/۶	۰/۸	۰/۶	۱/۰۰
N21	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۲	۰/۲	۰/۴	۰/۸	N46	۰/۶	۰/۲	۱/۰۰	۰/۴	۰/۲	۰/۲	۰/۲
N22	۰/۶	۰/۴	۰/۲	۰/۶	۰/۴	۰/۸	۰/۸	N47	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۱/۰۰	۱/۰۰
N23	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۶	۰/۴	۰/۴	۰/۸	N48	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۸	۰/۶
N24	۰/۶	۰/۸	۱/۰۰	۰/۲	۰/۶	۰/۴	۰/۴	N49	۰/۸	۰/۲	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۱/۰۰
N25	۰/۴	۰/۸	۰/۲	۰/۲	۰/۶	۰/۲	۰/۴	N50	۰/۶	۰/۶	۱/۰۰	۰/۴	۰/۶	۰/۴	۰/۸

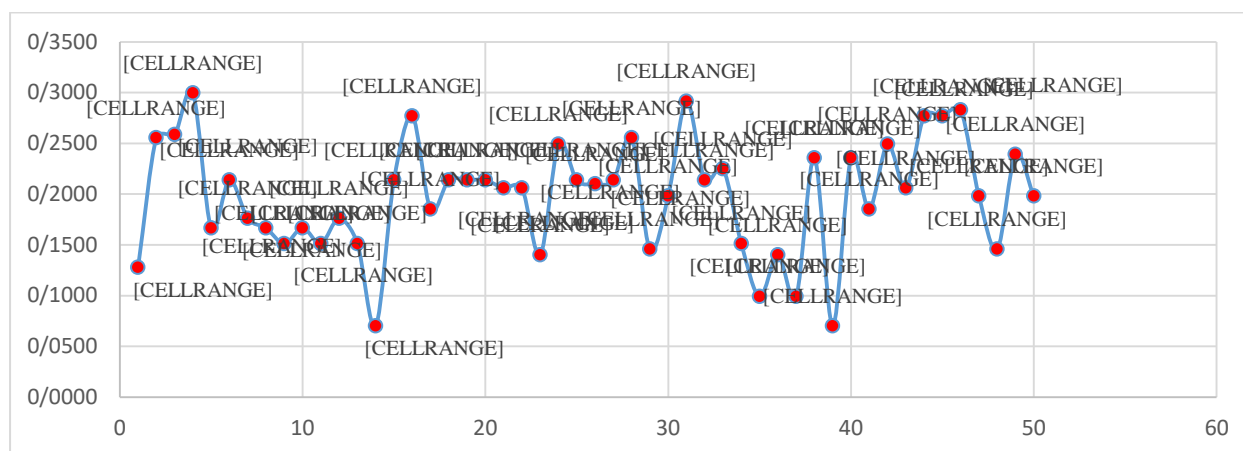
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

مرحله ۴. محاسبه مقدار انحراف استاندارد برای $DM (St.dev)$: در این مرحله مقادیر انحراف استاندارد برای نمرات نرمال شده DM محاسبه می‌شود. این مرحله به گونه‌ای انجام می‌شود که در صورتی که رتبه‌بندی‌های وی در جایی که انحراف بیشتر است، به یک DM خاص نسبت به سایر DM اولویت بیشتری داده شود. اگر DM رتبه بندی‌های متنوع‌تری داشته باشد، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. این به دلیل تشویق تفکر واقع بینانه در بین DM است زیرا همه معیارها نمی‌توانند اهمیت یکسانی داشته باشند، برخی باید بهتر و برخی بدتر از سایر معیارها باشند.

جدول (۴). محاسبه مقدار انحراف استاندارد برای DM

انحراف معیار	پاسخ‌دهنده	انحراف معیار	پاسخ‌دهنده	انحراف معیار	پاسخ‌دهنده	انحراف معیار	پاسخ‌دهنده	انحراف معیار	پاسخ‌دهنده
N1	۰/۱۲۷۸	N11	۰/۱۵۱۲	N21	۰/۲۰۶۰	N31	۰/۲۹۱۴	N41	۰/۱۸۵۲
N2	۰/۲۵۵۶	N12	۰/۱۷۶۱	N22	۰/۲۰۶۰	N32	۰/۲۱۳۸	N42	۰/۲۴۹۱
N3	۰/۲۵۸۷	N13	۰/۱۵۱۲	N23	۰/۱۴۰۰	N33	۰/۲۲۵۰	N43	۰/۲۰۶۰
N4	۰/۲۹۹۷	N14	۰/۰۷۰۰	N24	۰/۲۴۹۱	N34	۰/۱۵۱۲	N44	۰/۲۷۷۰
N5	۰/۱۶۶۶	N15	۰/۲۱۳۸	N25	۰/۲۱۳۸	N35	۰/۰۹۰۰	N45	۰/۲۷۷۰
N6	۰/۲۱۳۸	N16	۰/۲۷۷۰	N26	۰/۲۱۰۰	N36	۰/۱۴۰۰	N46	۰/۲۸۲۸
N7	۰/۱۷۶۱	N17	۰/۱۸۵۲	N27	۰/۲۱۳۸	N37	۰/۰۹۰۰	N47	۰/۱۹۷۹
N8	۰/۱۶۶۶	N18	۰/۲۱۳۸	N28	۰/۲۵۵۶	N38	۰/۲۳۵۶	N48	۰/۱۴۵۷
N9	۰/۱۵۱۲	N19	۰/۲۱۳۸	N29	۰/۱۴۵۷	N39	۰/۰۷۰۰	N49	۰/۲۳۹۰
N10	۰/۱۶۶۶	N20	۰/۲۱۳۸	N30	۰/۱۹۷۹	N40	۰/۲۳۵۶	N50	۰/۱۹۷۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

شکل (۳). گرافیک محاسبه مقدار انحراف استاندارد برای DM

مرحله ۵. ضرب نمرات نرمال شده با مقادیر انحراف استاندارد: در این مرحله، مقادیر نرمال شده DM خاص با مقادیر استاندارد ضرب می‌شود.

$$v_{ij} = n_{ij} \times st.dev_j$$

جدول (۵). ضرب نمرات نرمال شده با مقادیر انحراف استاندارد عوامل پژوهش

تعداد	IF	I	EH	V	M	E	T	تعداد	IF	I	EH	V	M	E	T
N1	۰/۱۲۸	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۲	N26	۱/۰۵۱	۱/۰۲	۱/۰۲۶	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۰/۰۵۱
N2	۰/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۲۶	۱/۰۲	۱/۰۲۶	۱/۰۵۱	N27	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۲۶	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۰/۰۵۱
N3	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۲۶	۱/۰۲	۱/۰۷۷	N28	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۱/۰۲۶	۱/۰۲	۱/۰۲۶	۰/۰۵۱
N4	۰/۱۲۸	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۱/۰۵۱	۱/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۷۷	N29	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۰/۰۵۱
N5	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۱۲۸	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	N30	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۲۶	۰/۱۰۲
N6	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۲۶	۱/۰۲	۱/۰۵۱	۱/۰۲	N31	۱/۰۲۶	۱/۰۲۶	۱/۱۲۸	۱/۰۲۶	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۰/۰۲۶
N7	۰/۱۰۲	۱/۰۲	۱/۱۲۸	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۲	N32	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۰/۱۲۸
N8	۰/۱۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۲	۱/۰۵۱	N33	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۱/۰۲۶	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۵۱	۰/۰۲۶
N9	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۷۷	N34	۱/۰۵۱	۱/۰۲	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۰/۰۷۷
N10	۰/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	N35	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۰/۰۷۷
N11	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۵۱	۱/۰۲	N36	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۲۶	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۰/۰۵۱
N12	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۱۲۸	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۷۷	N37	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۰/۰۵۱
N13	۰/۱۰۲	۱/۱۲۸	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۱۲۸	۱/۰۲	۱/۰۲	N38	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۱/۰۵۱	۰/۱۲۸
N14	۰/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۲	N39	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۲۶	۰/۰۵۱
N15	۰/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۲	۱/۱۲۸	۱/۰۲	N40	۱/۰۲	۱/۰۲۶	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۱/۰۷۷	۰/۰۵۱
N16	۰/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۲۶	۱/۰۲	۱/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۱۲۸	N41	۱/۰۵۱	۱/۰۲	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۵۱	۰/۱۰۲
N17	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۱/۰۲۶	۱/۰۵۱	۱/۰۲۶	۱/۰۷۷	N42	۱/۱۲۸	۱/۰۲۶	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۰/۰۷۷
N18	۰/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۱۲۸	۱/۰۲	۱/۰۲	N43	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۲	۰/۱۲۸
N19	۰/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۱۲۸	۱/۰۲	۱/۰۲	N44	۱/۱۲۸	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۱/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۲	۰/۰۷۷
N20	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۰۵۱	۱/۱۲۸	۱/۰۲	N45	۱/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۲۶	۱/۰۷۷	۱/۰۲	۱/۰۷۷	۰/۱۲۸
N21	۰/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۲۶	۱/۰۲۶	۱/۰۵۱	۱/۰۲	N46	۱/۰۷۷	۱/۰۲۶	۱/۱۲۸	۱/۰۵۱	۱/۰۲۶	۱/۰۲۶	۰/۰۲۶
N22	۰/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۲۶	۱/۰۷۷	۱/۰۵۱	۱/۰۲	۱/۰۲	N47	۱/۱۲۸	۱/۱۲۸	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۰۷۷	۱/۱۲۸	۰/۱۲۸

دوره ۶، شماره ۳، شماره پیاپی ۲۱، پاییز ۱۴۰۴

N23	۰/۰۷۷	۰/۰۷۷	۰/۰۵۱	۰/۰۷۷	۰/۰۵۱	۰/۰۵۱	۰/۰۵۱	۰/۰۵۱	۰/۰۷۷	N48	۰/۱۲۸	۰/۱۲۸	۰/۱۲۸	۰/۱۲۸	۰/۱۲۸	۰/۱۲۸	۰/۱۲۸	۰/۰۷۷
N24	۰/۰۷۷	۰/۱۰۲	۰/۱۲۸	۰/۰۲۶	۰/۰۷۷	۰/۰۵۱	۰/۰۵۱	۰/۰۵۱	۰/۰۷۷	N49	۰/۱۰۲	۰/۰۲۶	۰/۰۷۷	۰/۰۷۷	۰/۰۷۷	۰/۰۷۷	۰/۰۷۷	۰/۱۲۸
N25	۰/۰۵۱	۰/۱۰۲	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۷۷	۰/۰۲۶	۰/۰۵۱	۰/۰۵۱	۰/۰۷۷	N50	۰/۰۷۷	۰/۰۷۷	۰/۱۲۸	۰/۰۵۱	۰/۰۷۷	۰/۰۵۱	۰/۰۷۷	۰/۱۰۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

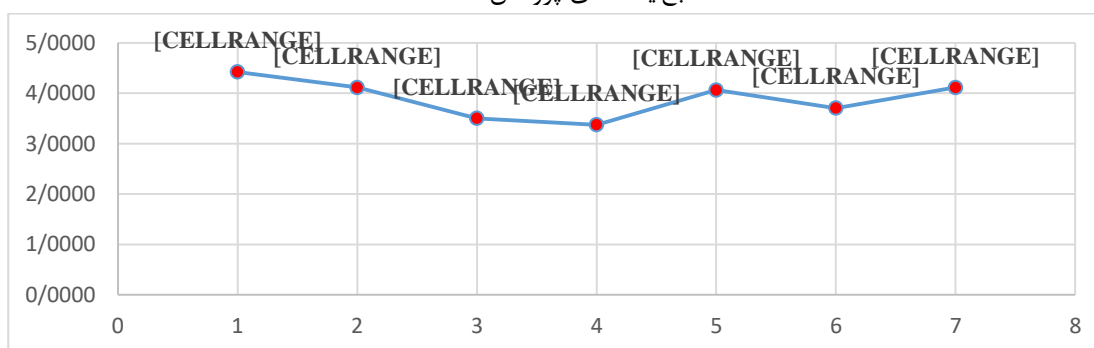
مرحله ۶. محاسبه مجموع وزن شاخص‌های اصلی: در این مرحله، تمام نمرات نرمال شده ضرب شده با مقادیر انحراف استاندارد برای موانع خاص جمع می‌شوند.

$$S_{ij} = \sum_{j=1}^n 1 v_j$$

جدول (۶). محاسبه مجموع وزن موانع اصلی

	IF	I	EH	V	M	E	T	SUM
S	۴۲۱۰	۱۱۴۴	۵۰۱۰	۳۷۳۳	۶۳۳	۷۰۵۵	۱۱۴۴	۲۷/۲۹۲
	۴	۴	۳	۳	۴	۳	۴	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

شکل (۴). گرافیک محاسبه مجموع وزن موانع اصلی

مرحله ۷. محاسبه مقادیر نهایی وزن شاخص‌های اصلی: در این مرحله مقادیر فردی S_j به مقادیر خلاصه تقسیم می‌شوند تا مجموع وزن موانع برابر با یک (۱) باشد.

$$W_{ij} = \frac{S_{ij}}{\sum_{j=1}^n S_{ij}}$$

با استفاده از این مراحل از روش SIWEC وزن معیارها به دست می‌آید.

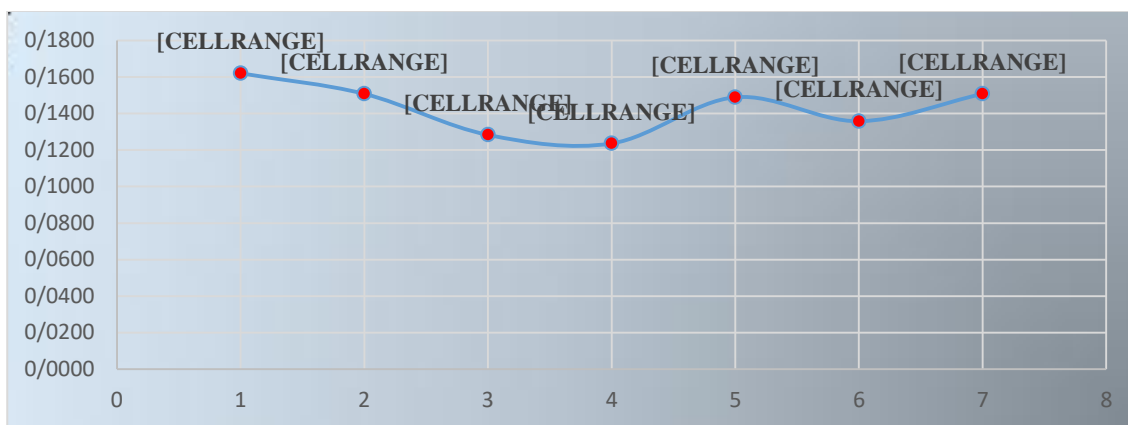
جدول (۷). محاسبه مقادیر نهایی وزن معیارها

	IF	I	EH	V	M	E	T
W	۰/۱۶۲۰	۰/۱۵۰۷	۰/۱۲۸۳	۰/۱۲۳۶	۰/۱۴۸۹	۰/۱۳۵۸	۰/۱۵۰۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

بر اساس نتایج حاصل از جدول (۷) و تحلیل اوزان نهایی، شاخص سرمایه‌گذاری و مالی (IF) با وزن ۱۶۲۰/۰ به‌عنوان حیاتی‌ترین پیشران اقتصادی در توسعه گردشگری اسب استان خوزستان شناسایی شده است که نشان می‌دهد بدون ایجاد

ساختارهای تأمین مالی پایدار، نظیر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (IF3) و مشارکت بخش عمومی و خصوصی (IF4)، سایر ارکان توسعه با بن‌بست مواجه خواهند شد. در مرتبه دوم، شاخص‌های زیرساختی (I) و تجارت و تبادلات مرزی (T) با وزن مشابه ۱۵۰۷/۰ قرار دارند؛ این امر گویای آن است که موقعیت استراتژیک خوزستان و پتانسیل نژادهای بومی، زمانی به بهره‌وری اقتصادی می‌رسد که با ایجاد مراکز قرنطینه بین‌المللی (T1) و مجتمع‌های اقامتی تخصصی (I1)، بستر لازم برای ورود گردشگران و تجارت خارجی فراهم شود. همچنین شاخص بازاریابی و برندینگ (M) با وزن ۱۴۸۹/۰ در رتبه بعدی قرار دارد که اهمیت برندسازی نژادهای بومی (M1) را در جلب توجه بازارهای هدف برجسته می‌کند. در نهایت، شاخص‌های اقتصاد رویداد (E)، اشتغال (EH) و زنجیره ارزش (V) با اوزان پایین‌تر، اگرچه در اولویت‌های بعدی قرار گرفته‌اند، اما به‌عنوان تکمیل‌کننده چرخه درآمذزایی از طریق برگزاری حراجی‌ها و تولید تجهیزات سوارکاری، نقش عملیاتی در پایداری این صنعت ایفا می‌کنند. به طور کلی، تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که برای جهش اقتصادی در این حوزه، استراتژی کلان باید بر محوریت «تسهیل سرمایه‌گذاری» و «توسعه دیپلماسی تجاری اسب» متمرکز گردد.

شکل (۵). گرافیک محاسبه مقادیر نهایی وزن شاخص‌های اصلی منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴.

مرحله ۸. محاسبه مقادیر نهایی وزن شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها: در راستای تکمیل فرآیند تحلیل داده‌ها، در این مرحله از پژوهش، ماتریس موزون‌سازی از طریق ضرب بردار وزن شاخص‌های اصلی در بردار وزن زیرشاخص‌های^۱ مربوطه تشکیل گردید. این عملیات محاسباتی منجر به استخراج امتیاز نهایی هر یک از مؤلفه‌های عملیاتی شده است. در نهایت، بر پایه مقادیر به‌دست‌آمده، اولویت‌بندی قطعی عوامل مؤثر بر توسعه اقتصادی گردشگری اسب در استان خوزستان صورت پذیرفت که نتایج متناظر با رتبه‌بندی هر شاخص در جدول شماره (۸) درج شده است.

جدول (۸). محاسبه مقادیر نهایی وزن شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها پژوهش

^۱ مطابق با فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی، فرآیند محاسبه وزن زیرشاخص‌ها نیز دقیقاً از الگوریتم و مراحل مشابه با محاسبات شاخص‌های اصلی (شامل تشکیل ماتریس مقایسات زوجی، تعیین نرخ ناسازگاری و نرمال‌سازی) پیروی نموده است. لذا به‌منظور رعایت اختصار در گزارش و با توجه به حجم گسترده محاسبات و جداول میانی، از درج جزئیات کامل فرآیند استخراج اوزان زیرشاخص‌ها صرف‌نظر گردیده و تنها نتایج نهایی حاصل از ضرب بردار وزن شاخص‌های اصلی در زیرشاخص‌های متناظر، جهت رتبه‌بندی نهایی ارائه شده است.

رتبه نهایی	وزن نهایی	وزن نسبی زیرشاخص	نام زیرشاخص‌ها	وزن	کد شاخص	رتبه نهایی	وزن نهایی	وزن نسبی زیرشاخص	نام زیرشاخص‌ها	وزن	کد شاخص
20	0/00329	0/0221	IF1	0/0300	0/00486	2	M	0/1489	M1	0/0221	IF
21	0/00323	0/0217	IF2	0/0311	0/00504	1			M2	0/0217	
26	0/00296	0/0199	IF3	0/0207	0/00336	18			M3	0/0199	
22	0/00313	0/0210	IF4	0/0181	0/00294	27			M4	0/0210	
28	0/00292	0/0196	IF5	0/0268	0/00434	3			M5	0/0196	
13	0/00351	0/0236	IF6	0/0233	0/00378	9			M6	0/0236	
18	0/00336	0/0248	I1	0/0278	0/00419	5	E	0/1358	E1	0/0248	I
28	0/00292	0/0215	I2	0/0285	0/00429	4			E2	0/0215	
25	0/00300	0/0221	I3	0/0230	0/00346	15			E3	0/0221	
28	0/00292	0/0215	I4	0/0199	0/00301	24			E4	0/0215	
29	0/00279	0/0206	I5	0/0240	0/00361	12			E5	0/0206	
32	0/00267	0/0196	I6	0/0231	0/00348	14			E6	0/0196	
23	0/00309	0/0205	EH1	0/0213	0/00273	30	T	0/1507	T1	0/0205	EH
11	0/00362	0/0240	EH2	0/0234	0/00300	25			T2	0/0240	
8	0/00381	0/0253	EH3	0/0274	0/00351	13			T3	0/0253	
22	0/00313	0/0207	EH4	0/0261	0/00335	19			T4	0/0207	
10	0/00363	0/0241	EH5	0/0257	0/00329	20			T5	0/0241	
17	0/00338	0/0224	EH6	0/0244	0/00313	22			T6	0/0224	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴.

بر اساس نتایج حاصل از محاسبات وزن نهایی در جدول (۸)، تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان نشان می‌دهد که شاخص سرمایه‌گذاری و مالی (IF) با وزن کل ۱۶۲/۰ به عنوان تعیین‌کننده‌ترین رکن درآمدزایی در این صنعت شناخته شده است. در سطح خرد، زیرشاخص تسهیلات بانکی و وام‌های کم‌بهره (IF2) با کسب رتبه نخست (۰/۰۵۰۴)، حیاتی‌ترین ابزار محرک اقتصادی از دیدگاه خبرگان است. پس از آن، سرمایه‌گذاری در مجتمع‌های چندمنظوره (IF1) و تأمین مالی جمعی برای پروژه‌های اصلاح نژاد (IF5) به ترتیب رتبه‌های دوم و سوم کل را به خود اختصاص داده‌اند. این توزیع اوزان بیانگر آن است که پویایی گردشگری اسب در خوزستان، بیش از هر چیز مستلزم تزریق نقدینگی و ایجاد بسترهای مشارکتی برای تقویت زیرساخت‌های تولیدی و اصلاح نژاد است. در واقع، اولویت‌بندی این زیرشاخص‌ها نشان می‌دهد که بدون وجود ساختارهای مالی حمایتی، امکان بهره‌برداری از سایر پتانسیل‌های بومی استان میسر نخواهد بود.

در مرتبه بعدی اولویت‌ها، شاخص‌های زیرساختی (I) و تجارت و تبادلات مرزی (T) با وزن مشابه ۰/۱۵۰۷، نقشی مکمل و تسهیل‌گر را در زنجیره ارزش این صنعت ایفا می‌کنند. تحلیل رتبه‌های انفرادی نشان می‌دهد که شبکه حمل‌ونقل تخصصی اسب (I2) با رتبه ۴ و مجتمع‌های اقامتی تخصصی (I1) با رتبه ۵، اولویت‌های اصلی در بخش کالبدی هستند که مستقیماً بر تجربه گردشگر و امنیت سرمایه دامی اثر می‌گذارند. همچنین در بخش تجارت بین‌الملل، زیرشاخص‌های ثبت جهانی نژادهای بومی (T3)

و توریسم سیلمی (T5) با رتبه‌های ۸ و ۱۰، نشان‌دهنده پتانسیل بالای خوزستان برای ارزآوری از طریق دیپلماسی ورزشی و صادرات خدمات فنی است. در مقابل، شاخص‌هایی نظیر اقتصاد رویداد (E) و اشتغال (EH) در رتبه‌های میانی و پایانی قرار گرفته‌اند؛ این امر به معنای کم‌اهمیت بودن آن‌ها نیست، بلکه نشان می‌دهد که تحقق درآمدزایی در بخش مسابقات و اشتغال، منوط به ثبات در لایه‌های بنیادین یعنی «تأمین مالی» و «زیرساخت‌های تخصصی» است که به عنوان پیش‌ران‌های اصلی در این پژوهش شناسایی شده‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

صنعت گردشگری ورزشی و به طور خاص «گردشگری اسب»، یکی از شاخه‌های پربازده و نوین در اقتصاد جهانی است که پتانسیل بالایی در ارزآوری و اشتغال‌زایی ایفا می‌کند. استان خوزستان به عنوان خاستگاه اصلی نژادهای اصیل و بومی، علی‌رغم دارا بودن سرمایه‌های نمادین و پتانسیل‌های منحصربه‌فرد جغرافیایی، تاکنون نتوانسته است سهم شایسته‌ای از بازار بین‌المللی این صنعت کسب نماید. ضرورت انجام این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که توسعه این حوزه بدون شناسایی دقیق «عوامل درآمدزا» و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اقتصادی، با خطر هدررفت منابع و تصمیم‌گیری‌های سلیقه‌ای مواجه است. لذا با توجه به لزوم گذار از اقتصاد تک‌محصولی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های مغفول استان در حوزه دیپلماسی ورزشی و تجارت مرزی، شناسایی علمی پیش‌ران‌های مالی و زیرساختی از طریق نظرات خبرگان، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای تدوین اسناد بالادستی و جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در منطقه محسوب می‌شود. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل درآمدزا (اقتصادی) مؤثر بر توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان انجام شده است. که نتایج پژوهش نشان می‌دهد که برای شکوفایی اقتصادی گردشگری اسب در استان خوزستان، یک سلسله‌مراتب منطقی از پیش‌ران‌های درآمدزا وجود دارد که در رأس آن، تسهیلات مالی و مشوق‌های بانکی به عنوان موتور محرک کل سیستم عمل می‌کنند. اولویت‌بندی زیرشاخص‌ها گویای این واقعیت است که نوسازی صنعت اسب‌داری و تبدیل آن به یک قطب گردشگری، پیش از هر چیز نیازمند تزریق سرمایه مستمر در پروژه‌های چندمنظوره و اصلاح نژاد است. در مرتبه بعدی، ایجاد زیرساخت‌های تخصصی نظیر شبکه‌های حمل‌ونقل و اقامتگاه‌های موضوعی در کنار بهره‌برداری از ظرفیت‌های تجارت مرزی و ثبت جهانی نژادهای بومی، به عنوان کاتالیزورهای اصلی برای جذب گردشگران و سرمایه‌گذاران خارجی عمل می‌کنند. در حالی که مؤلفه‌هایی مانند برندینگ، اقتصاد رویداد و اشتغال‌زایی مهارتی در رده‌های بعدی قرار گرفته‌اند، اما این چیدمان نشان‌دهنده یک پیوستگی ساختاری است؛ به طوری که پایداری درآمدزایی در بخش مسابقات و صنایع جانبی، مستقیماً به استحکام پایه‌های مالی و زیربنایی بستگی دارد.

در مجموع، نتایج این پژوهش بر این امر تأکید می‌ورزد که راهبرد کلان استان باید از رویکردهای سنتی فاصله گرفته و به سمت دیپلماسی اقتصادی اسب‌محور و ایجاد خوشه‌های صادراتی حرکت کند تا پتانسیل‌های بالقوه نژادهای اصیل خوزستان به ثروت پایدار تبدیل شود. یافته‌های پژوهش حاضر در خصوص کلیدی بودن نقش سرمایه‌گذاری و تأمین مالی به عنوان اولین اولویت توسعه، با نتایج مطالعات غیناکی و همکاران (۱۴۰۳)، گل‌زاده و میرآبادی (۱۳۹۸) و گوزالوا و همکاران (۲۰۱۵) همسو است که همگی بر تأثیر مستقیم تخصیص منابع مالی و سرمایه‌گذاری بر رونق گردشگری ورزشی تأکید داشته‌اند. همچنین، تأکید این تحقیق بر اهمیت زیرساخت‌های تخصصی (مانند قرنطینه و اقامتگاه) و تجارت مرزی، با یافته‌های موکه (۲۰۲۴)، کیده (۲۰۲۰) و سیگوردوتیر و اشتاین‌تورسون (۲۰۱۸) که زیرساخت و تجهیزات را شرط لازم برای پایداری و نوآوری در خوشه‌های گردشگری سوارکاری می‌دانند، مطابقت کامل دارد. در بخش برندینگ و بازاریابی نیز نتایج با فراتحلیل کشتی‌دار و همکاران (۱۴۰۰) و مطالعه باروس و همکاران (۲۰۲۴) در پرتغال که شهرت خدمات و نژاد اسب را عامل جذب توریست معرفی کرده‌اند، هم‌راستا است. با این حال، در بحث اولویت‌بندی پیش‌ران‌ها، نوعی ناهمسوایی نسبی با پژوهش خواجوی و همکاران (۱۴۰۲) مشاهده می‌شود؛ چراکه در مطالعه مذکور شاخص مدیریتی به عنوان مؤثرترین عامل و شاخص زیرساختی به عنوان کم‌اثرترین عامل شناسایی شده بود، اما در پژوهش حاضر، شاخص‌های مالی و زیرساختی به دلیل ماهیت درآمدزایی پژوهش، در صدر اولویت‌ها قرار گرفته‌اند. این تفاوت نشان

می‌دهد که وقتی تمرکز پژوهش از «توسعه عمومی» به سمت «درآمدزایی اقتصادی» تغییر می‌یابد، وزن زیرساخت‌ها و مدل‌های تأمین مالی (مانند وام‌های کم‌بهره) نسبت به مؤلفه‌های صرفاً مدیریتی پیشی می‌گیرد. با توجه به یافته‌های پژوهش و اولویت‌بندی شاخص‌های اقتصادی، پنج پیشنهاد راهبردی و اجرایی جهت توسعه گردشگری اسب در استان خوزستان ارائه می‌گردد:

۱. تخصیص تسهیلات حمایتی ارزان‌قیمت: با توجه به اولویت نخست شاخص مالی، پیشنهاد می‌شود خط اعتباری ویژه‌ای جهت ارائه وام‌های کم‌بهره و بلندمدت برای نوسازی اصطبل‌ها و تجهیز باشگاه‌های سوارکاری استان اختصاص یابد.
۲. توسعه خوشه‌های صادراتی و مراکز قرنطینه: ضرورت دارد جهت ارزآوری و تبدیل خوزستان به قطب صادرات "سیلمی" به کشورهای حوزه خلیج فارس، مراکز قرنطینه بین‌المللی و حراجی‌های دائمی در مبادی مرزی استان احداث گردد.
۳. ارتقای زیرساخت‌های اقامتی و لجستیک تخصصی: تدوین بسته‌های سرمایه‌گذاری برای ساخت «هتل-سیلمی» و دهکده‌های سلامت اسب در کنار ایجاد شبکه حمل‌ونقل هوشمند، جهت تضمین امنیت و رفاه گردشگران ورزشی پیشنهاد می‌شود.
۴. ثبت جهانی و برندینگ جغرافیایی: پیشنهاد می‌گردد با تکمیل پرونده ثبت جهانی «فرهنگ اسب عرب خوزستان» و بازاریابی محتوایی در پلتفرم‌های بین‌المللی، برند استان به عنوان یک مقصد تخصصی گردشگری اسب تثبیت شود.
۵. تسهیل مشارکت‌های عمومی-خصوصی: دولت باید با واگذاری زمین و ارائه معافیت‌های مالیاتی، بخش خصوصی را به احداث مجتمع‌های چندمنظوره گردشگری سوارکاری ترغیب کند تا زنجیره ارزش این صنعت در داخل استان تکمیل گردد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسندگان در مقاله به شکل توضیح داده شده از سوی مجله، مورد تأیید نویسندگان این مقاله است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

مقاله حاضر فاقد حمایت مالی است.

سپاسگزاری

از کلیه کسانی که در مراحل مختلف نوشتن این مقاله با نظرات خود ما را یاری دادند، سپاسگزاری می‌کنیم.

References

- Barros, B., Barroco, C., & Antunes, J. (2024). The image of Portugal as a destination for equestrian Tourism. In *International Tourism Congress 2023: Book of extended abstracts* (pp. 50-52). Instituto Politécnico de Bragança Publisher. <https://itc23.ipb.pt/>
- Buchmann, A. (2017), "Insights into domestic horse tourism: the case study of Lake Macquarie, NSW, Australia", *Current Issues in Tourism*, 20(3), 261-277. <https://doi.org/10.1080/13683500.2014.887058>
- Buchmann, A. (2017). Insights into domestic horse tourism: The case study of Lake Macquarie, NSW, Australia. *Current Issues in Tourism*, 20 (3), 261-277. <https://doi.org/10.1080/13683500.2014.887058>

- CHORI, A., razavi, S. M. H., Dousti, M. and farzan, F. (2023). Designing a suitable model in equestrian sports in Iran. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 22(61), 413-434. [Doi: 10.22034/ssys.2022.1180.1814](https://doi.org/10.22034/ssys.2022.1180.1814)
- Chun-Chu, Y., Cheng-Shen, L., Chin-Huang, H. (2018). the Total Economic Value of Sport Tourism in Belt and Road Development—an Environmental Perspective. *Sustainability* 2018, 10,1191; [doi:10.3390/su10041191](https://doi.org/10.3390/su10041191).
- Darabi, M., Keshtidar, M., Alizayi_Yousef_Abadi, O., Heydari, R., and Nazari-Torshizi, A. (2020). Scenario planning of the future of sports tourism industry in Mashhad. *Annals of Applied Sport Science*, 8(4), e788. [URL: http://aassjournal.com/article-1-788-en.html](http://aassjournal.com/article-1-788-en.html)
- Esa, N. J. M., & Ismail, H. N. (2025). Challenges in equestrian tourism development: a case study of Malaysia. *Current Issues in Tourism*, 1-6. <https://doi.org/10.1080/13683500.2025.2532757>
- Gheynaghi, E., Fallah, Z., bahlake, T. and Askari, A. (2024). Role of Horse Racing Tourism in the Economic Development of Golestan, North Khorasan, Khuzestan, Tehran and Yazd Provinces. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 23(64), 469-486. (In Persian). [doi: 10.22034/ssys.2023.2600.2879](https://doi.org/10.22034/ssys.2023.2600.2879)
- Ghezelsaflo, Hamidreza, Kalateh Seyfari, Masoumeh, Ghorbanzadeh Zafarani, Seyed Ghasem, & Chorli, Ali. (2015). Investigating challenges of sports tourists, traditional indigenous games festival in Golestan Province Case Study: Horse races and Gurooshwrestling. *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 11(22), 211-218. (In Persian). [doi: 10.22080/jsmb.2015.1005](https://doi.org/10.22080/jsmb.2015.1005)
- Ghinaghi, E., Fallah, Z., Bahlake, T. and Askari, A. (2024). Factors Influencing the Development of Entrepreneurial Opportunities in Tourism: A Study of Equestrian Centers. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 11(4), 105-124. (In Persian). [doi: 10.22069/jead.2024.22820.1855](https://doi.org/10.22069/jead.2024.22820.1855)
- Golzadeh, M. and mirabadi, M. (2019). An Analysis of the Sport Tourism Status and Its Effective Factors on its Development with Emphasis on Indigenous and Local Games (Case Study: Tabriz). *Journal of Geography and Planning*, 23(67), 287-307. https://geoplanning.tabrizu.ac.ir/article_9000_c00ed7815cdd33077b6253485df759e2.pdf.
- Hammer, M.; Bonow, M. and Petersons, M., (2017). The role of horse keeping in transforming peri-urban landscapes: A case study from metropolitan Stockholm, Sweden. *Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography*. Vol. 71, No. 3, pp: 146-158. <https://doi.org/10.1080/00291951.2017.1340334>
- Hammer, M.; Bonow, M. and Petersson, M., (2017). The role of horse keeping in transforming peri-urban landscapes: A case study from metropolitan Stockholm, Sweden. *Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography*. Vol. 71, No. 3, pp: 146-158. <https://doi.org/10.1080/00291951.2017.1340334>
- Heydari, R., Keshtiar, M., Asadollahi, E., Esfahani, M., & Golgoli, M. (2021). Identifying institutional factors affecting the exploitation of entrepreneurship opportunities in the tourism industry with a focus on sports tourism in Iran. *Journal of Tourism Planning and Development*, 10(38), 87-102. [doi: 10.22080/jtpd.2021.21566.3551](https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.21566.3551)
- Kebede, A. A. (2020). Horse culture & tourism development: Towards initiating horse tourism in Awi Zone, Northwestern Ethiopia. *Cogent Social Sciences*, 6(1), 1735116. <https://doi.org/10.1080/23311886.2020.1735116>
- Keshtidar, M., Nazari torshizi, A. and Heydari, R. (2021). A meta-analysis of studies on sports tourism development in Iran with an approach to identify the factors affecting it. *Sport Management Journal*, 13(2), 511-537. (In Persian). [doi: 10.22059/jsm.2020.287023.2309](https://doi.org/10.22059/jsm.2020.287023.2309)

- Khajavi, M., Shetab Bushehri, S. N., Sajjadian, M. and Ghazlesaflo, H. (2025). Designing a Horse Tourism Development Model in Khuzestan Province Based on Grounded Data Theory. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 6(3), 266-290. https://www.srds.ir/article_218576.html
- Khajavi, M., shetabbohshehri, N., Sajjadian, M. and Qazlesflo, H. (2024). Identification and prioritization of indicators for the development of horse tourism in Khuzestan Province. *Quarterly Journal of Geographical Sciences*, 19(45), 38-61. <https://sanad.iau.ir/Journal/geographic/Article/1107794>(In Persian).
- Kiani, M.S., Nazari, L., & Shahbazzpour, L. (2022). Sports Tourism Marketing and Sustainable Rural Development (Case Study: Rural Areas of Iran). *Journal of Sustainable Rural Development*, 6(2), 249-264. [doi: 20.1001.1.25383876.2022.6.2.8.1](https://doi.org/10.25383876.2022.6.2.8.1)
- Kline, C. S., Cardenas, D., Viren, P. P., & Swanson, J. R. (2015). Using a community tourism development model to explore equestrian trail tourism potential in Virginia. *Journal of Destination Marketing & Management*, 4(2), 79-87. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2015.01.001>
- Knott, J. (2017), Palace House cuts jobs nine months after opening. Museum Association. At <https://www.museumsassociation.org/museums-journal/news/23082017-palace>
- Magalhães, N., Barroco, C., and Antunes, J. (2015). Potential of Equestrian tourism in Portugal. In 4th M-sphere International Conference for Multidisciplinarity in Science and Business (pp. 125-130). Accent.
- Mehrinejad Khotbesara, S. (2023). Identifying the practical factors of dealing with the impact of the corona virus on the attraction of sports tourists (Case study: equestrian competitions in Golestan province). *Research in Sport Management and Marketing*, 4 (1), 1-12. [doi: 10.22098/rsmm.2023.10965.1131](https://doi.org/10.22098/rsmm.2023.10965.1131)
- Menegaki, A. N. (2020). Hedging Feasibility Perspectives against the COVID19 for the International Tourism Sector. Preprints, 1-18.
- Moladoost, Kourosh and Moghaddisi, Reza. (2015). Explaining the ways to develop the Caspian horse industry; the basic responsibilities of the government. *Veterinary and Health Research*, 25-32.
- Mueke, V. (2024). *The Impacts and Sustainability of Equestrian Tourism*. Tourism.1-42.
- Nguyen, Q.N. & Mai, V.N. (2021). Impacts of pushing and pull factors on tourist satisfaction and return intention towards river tourism in Can Tho city, Vietnam. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 38(4), 1011–1016. <https://doi.org/10.30892/gtg.38404-738>
- Nikraftar T, Hosseini E, Moghadam A. Identify Factors Affecting Medical Tourism Attraction in Iran. *jha* 2017; 20 (67) :64-74 .URL: <http://jha.iuums.ac.ir/article-1-2138-fa.html>
- Notzke, C. (2017). Equestrian tourism: animal agency observed. *Current Issues in Tourism*, 22(8), 948–966. <https://doi.org/10.1080/13683500.2017.1349081>
- Obadovics, C. & Kulcsar, L. (2015), “Horse industry in Hungary: the rebirth through tourism and leisure?” *Cheval, Tourisme et Societies*, June 2015, 126-135.
- Pérez-Pérez, M., Bedia, A. M. S., López-Fernández, M. C., and García-Piqueres, G. (2018). Research opportunities on manufacturing flexibility domain: A review and theory-based research agenda. *Journal of Manufacturing Systems*, 48, 9-20. <https://doi.org/10.1016/j.jmsy.2018.05.009>
- Ramzaninejad, R., Boroumand, M. R., and Ahmadi, F. (2020). Content analysis of research articles in sport tourism of Iran. *Annals of Applied Sport Science*, 8 (1), e677. [URL: http://aassjournal.com/article-1-677-en.html](http://aassjournal.com/article-1-677-en.html)

- Roult, R., Lavigne, M. A., and Auger, D. (2017). The horse racing industry in Canada: Current status and prospects. *Managing Sport and Leisure*, 22 (1), 19-32. <https://doi.org/10.1080/23750472.2017.1338534>
- Sartore-Baldwin, M.L. & McCullough, B.)2018). Equity based sustainability and ecocentric management: Creating more ecologically just sport organization practices. *Sport Management Review*. 21(4), 391-402. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2017.08.009>
- Sigurðardóttir, I., & Steinthorsson, R.S. (2018). Development of micro-clusters in tourism: a case of equestrian tourism in northwest Iceland, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 18(3), 261-277. <https://doi.org/10.1080/15022250.2018.1497286>
- Theodorou, P., Liapi, M. G., Pappa, E. E., Han, G. I., Oursouzidou, C., Kalogirou, E. S., & Skanavis, C. (2019). Relational tourism challenges and opportunities: Therapeutic and Equine Tourism, Conference: 10th International Conference on Islands Tourism At: Palermo, Italy.
- Tolls, C., & Carr, N. (2021). Horses on trial rides: Tourist expectations. *Tourism recreation research*, 46(1), 132-136. [DOI:10.1080/02508281.2020.1800201](https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1800201)
- Tomljenović, R, Boranić-Živoder, S, Čorak, S. (2018), HORSE RIDING TOURISM DEFINITIONAL, 4th International Rural Tourism Congress, Congress Proceedings, 2018, pp. 278-287. <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/full/10.5555/20193386753>
- Wickramaratne, V. C., and Kumari, J. P. (2016). The impact of sports tourism on small scale business development in Sri Lanka: International cricket match. *International Journal of Research*, 33 (10), 33-38.
- Williams, D., & Parker, P. (2019). The impact of equestrian tourism on local economies: Case study of rural England. *Journal of Rural Studies*, 64, 84-92. [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(18\)31940-8/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(18)31940-8/fulltext)
- Yanpi, T., Fattahi, S & Heydari, Y. (2020). Investigating the effects of horse racing competitions on tourism development (Case study: Golestan Province). *The Journal of Animal Environment*, 12(3), 457-469. <https://doi.org/10.22034/aej.2020.121493> [In Persian]
- Zakinejad, M. (2021) *The impact of holding local indigenous games on the prosperity of the tourism industry in Kohgiluyeh and Boyer Ahmad Province*, Master's thesis, Payam Noor University of Hormozgan Province, Payam Noor Center in Qeshm. (In Persian).